

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofredactie: H. Schmitz S. J., Ignatius College Valkenburg (L.) Telef. 35. **Mederedacteurs:** Jos. Cremers, Hertogsingel 10 Maastricht, Telef. 208; G. H. Waage, Prof. Roerschstr. 4 Maastricht; R. Geurts, Echt. **Penningmeester:** J. Pagnier, Alex. Battalaan 71 Maastricht, Tel. 483. Postgiro No. 125366 Maastricht. **Drukkerij** v.h. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9, Maastricht. Telef. 45.

Versijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contrib. der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

Alle correspondentie, het Genootschap betreffende, moet gericht worden aan den Secretaris G. H. WAAGE, Prof. Roerschstraat 4, Maastricht.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 4 September 1929. — Bezoekt ons Museum. — Bibliotheek. — Verslag der Maandelijksche Vergadering op Woensdag 7 Augustus l.l. — A. de Wever. *Epilobium angustifolium* (Wilgenroosje). — A. Raignier S. J. Over het ontstaan van nieuwe kolonies bij de Amazoniemier. — M. Mieren en Bladluizen. — A. Theunissen. Zuidelijke Zwerfblokken. — Redactie. Boekbespreking. — Erratum.

Maandelijksche Vergadering
op WOENSDAG 4 SEPT. 1929
in het Natuurhistorisch Museum,
precies om 6 uur.

BIBLIOTHEEK.

De bibliothecaris maakt met dankbaarheid melding dat hem wederom verschillende oude Maandbladen en Jaarboeken werden gezonden en houdt zich ook verder aanbevolen. Vooral Jaarboeken en Maandbladen van voor 1924.

VERSLAG

DER MAANDELIJSCHE VERGADERING VAN 7 AUGUSTUS l.l.

Onze vergadering stond ditmaal ietwat in 't teeken van: Vacantie.

Als de Voorzitter even na zessen de bijeenkomst opent, blijken slechts een 14-tal bezoekers aanwezig, n.m.l. de heeren Rector Jos. Cremers, C. Blankevoort, J. C. Rijk, J. Koorneef, Fr. Sonnevill, M. Mommers, Aug. Kengen, L. H. A. Leysen, Th. Dorren, J. Prick, C. Willemse, F. v. Rummelen, J. Schulte en J. Maessen.

Dr. **Willemse** vermeldt de vondst, zoo pas door hem gedaan (Augustus 1929), van 'n paar zeldzame *Orthoptera* te Schinveld en Brunsomerheide en wel van twee sprinkhanen: *Chrysocraon dispar* Germ. en *Ephippigera vitium* Serv.

De eerste werd vroeger 'n enkelen keer aangetroffen bij de Plasmolen, de tweede één keer bij Venlo.

Het **Natuurhistorisch Museum te Maastricht** is geopend dagelijks van 9—12 en 2—5 uur. Toegang voor leden kosteloos; voor niet-leden f 0.25.

In een achttal zalen vindt men een uitgebreide verzameling Limburgsche fossielen uit het Karboon en het Krijt en uit de Klei-, Zand-, Grind- en Leemgroeven. Bovendien verzamelingen van in 't wild levende Limburgsche dieren en planten. (Plantentuin).

De Zadel sprinkhaan (*Ephippigera*) komt op de Veluwe tamelijk veel voor. De heer Koorneef vond 't dier in meerdere exemplaren op Wormkruid te Bennekom.

De vondsten in den laatsten tijd in Zuid-Limburg van Orthoptera wijzen er op dat deze dieren hier zóó zeldzaam niet zijn als we vroeger meenden; tot nog waren er hier te weinig liefhebbers, die naar deze beestjes zochten.

Pastoor Kengen doet de volgende mededeeling: Verleden jaar vond hij op 't Caberger plateau (Belvédère) 'n klein geslepen beitelteje, 't welk nog duidelijk zichtbaar had vastgezetten in 'n fragment van 'n hertengewei. Dit fragment was echter zoodanig tot pulver vergaan, dat er niets van gered kon worden; thans deed hij daar ter plaatse op ± 4 m. diepte de tweede vondst van 'n stuk hertengewei. Dit zijn de eenige vondsten hiervan in deze oude nederzetting, welke op 't gebied van bewerkte steenen en potscherven zoo veel materiaal opleverden.

De heer Rijk laat 'n soort heksenbezem op 'n treurwilg zien, door z'n dochter gevonden in 't Wyckerveld.

De heer Koorneef doet 'n middel aan de hand om dergelijke voorwerpen goed te conserveeren. Eerst dompelt men ze, gedurende 'n paar minuten, in warm water ($\pm 80^\circ$) en daarna gedurende 2×24 uren in 'n oplossing van magnesium-chloride (20 %), waarna men ze afspoelt en laat droogen. Ze blijven alsdan soepel en altijd goed voor microscopische doeleinden.

De Voorzitter vertoont eene Gladde Slang, *Coronella austriaca* Laur. voor 't Museum toegezonden door den heer Ad. Gielkens te Brunssum. 't Buitengewoon groote exemplaar werd aldaar den 27 Juli l.l. gevangen in de heide.

Prof. Dr. P. N. van Kampen en J. Heimans in: „Fauna van Nederland”, noemen ze voor ons land niet zeer zeldzaam in het diluviale gedeelte, vooral op de Veluwe. „Schijnt, zeggen ze, in de drie gewestelijke provincies en Noord-Brabant te ontbreken”.

Voor wat Limburg betreft, is ze mij bekend van den St. Pietersberg, waar ze in 1903 werd gevonden door Pater Schmitz S. J.; verder uit Sevenum, vanwaar ze aan 't Museum werd toegestuurd door den WelEerw. Heer P. Brouns, kapelaan aldaar, en uit Ambij; dit exemplaar levend geschonken door den heer Edm. Nyst, heeft in den zomer van 1926 'n tijdlang geleefd in 'n terrarium in 't Museum.

Hierna laat hij zien 2 exemplaren van de Zoetwaterkreeft *Potamobius fluviatilis* Fabr. Dit dier wordt, gelijk we bereids herhaaldelijk zagen, in Zuid-Limburg, tengevolge der watervervuiling door de mijnen meer en meer zeldzaam. De beide vertoonde exemplaren werden dan ook niet in Limburg gevangen, maar toch vlak bij de grens, n.m.l. bij 't z.g. „Lepelmeer”, nabij „de Bessem” Laaenaken, waar ze nog veel schijnen voor te komen. Spreker brengt 'n woord van dank

aan den jongeheer Rob. Pagnier, Maastricht, die de beestjes voor 't Museum afstond.

Verder laat de Voorzitter zien enkele exemplaren van: *Stenopteryx hirundinis* L., behoort tot de Diptera en wel tot de familie der Hippoboscidae, waarvan we 'n 7-tal inlandsche genera kennen. Deze vliegen leven parasitisch op de huid van zoogdieren en vogels. (Paarden en runderen, roerdomp en reiger, insectenetende roofvogels, zwaluwen, vooral gierzwaluwen, op herten en reeën en schapen). Zoodra 't lichaam van den gestorven gastheer begint af te koelen verlaten zij dit.

Dr. J. Th. Oudemans in „de Nederl. insecten” behandelt uitvoerig de zonderlinge ontwikkelingsgeschiedenis dezer dieren. Het geheele larveleven wordt n.m.l. doorlopen in 't moederlichaam, waarvan 't achterlijf voor groote uitzetting vatbaar is. Zoodra de overgang tot 'n puparium op handen is, brengt de moeder de larve ter wereld. De verandering tot 'n puparium begint dan onmiddellijk. In verband met de grootte, welke 'n rijpe larve heeft, wordt er slechts één tegelijk voortgebracht. De puparia vindt men tusschen de huidbekleding van den gastheer, bij vogels ook wel in de nesten.

De bruingele, 4 mm lange *Stenopteryx* heeft smalle, spitse, zeisvormige vleugels die tot voorbij 't achterlijf uitsteken.

De vijf levende exemplaren, door spreker vertoond, werden hem tegelijk met hun dooden gastheer ('n jonge huiszwaluw) toegezonden door den heer J. Paumen te Mheer, van waar zich bereids 'n drietal dezer dieren in 't Museum bevonden in Mei 1923 ook gevonden op een doode huiszwaluw.

Ten slotte vertoont hij een partijtje duiftéken (*Argus reflexus* F.). Deze teken werden voor 't eerst hier te lande ontdekt in 1923 door den heer F. v. Rummelen in een duiventil te Heerlen. (Zie Maandbl. No. 6, pag. 30, jrg. '23).

Nu werden ze aan spreker ter hand gesteld door den heer Rongen te Maastricht, alwaar ze naar 't schijnt heelemaal niet zeldzaam zijn.

De heer Koorneef heeft gedurende een viertal weken Hymenoptera verzameld in de buurt van Mechelen-Wittem. De vangst aldaar is hem feitelijk tegengevallen; hij mocht er slechts 'n paar honderd buitmaken.

In vergelijking met 't kolossaal groote voorkomen dezer diertjes b.v. op de Veluwe, is dit aantal erg gering; hij meent dat onze Limburgsche klei en leem geen geschikte nestelplaatsen aan de dieren biedt; de grond is te hard.

Toch heeft hij enkele aardige vondsten gedaan en wel 't mannetje van 'n rouwbijtje (*Crocisa scutellaris*). Nieuw voor de Nederl. fauna!

Verder vond hij in 'n hollen weg 'n Sluipwesp, parasiteerend op houtkevers, n.m.l. *Stephanus* (de bekroonde, de bekraste, aldus genoemd om wille van 't kroontje, 't welk

ze op den kop draagt). Deze wesp is door heel Europa uiterst zeldzaam, mogelijk één maal in Nederland gevonden!

Dan laat hij nog 'n eigenaardigheid zien, n.m.l. 'n copulatie (?) tusschen bladwesp ♀ en kever ♂. Of 't echter 'n feitelijke copulatie is??....

Naar aanleiding van een courantenbericht over de neolithische vondsten uit den allerlaatsten tijd te Ryckholt, meent de heer **v. Rummen** te moeten opmerken dat, als dit bericht waar is, van de vroegere theorieën betreffende den ouderdom der Ryckholter vondsten weinig meer blijft bestaan. Immers wat destijds voor neolithisch werd gehouden gaat men nu palaeolithisch maken!

Doch waar men met courantenberichten op dergelijk gebied voorzichtig dient te zijn is afwachten de boodschap.

Den Voorzitter is opgevallen dat in datzelfde bericht melding wordt gemaakt van vondsten te Ryckholt van rendier en eland. Hij betwijfelt sterk zoowel 't een als 't ander.

Ten slotte deelt de heer **Prick** mee dat hij Maandag 5 Aug. l.l. *Apatura iris* heeft gevangen te Gronsveld.

Gronsveld schijnt aan zeldzaamheden op Vlindergebied onuitputtelijk.

Hierna werd de vergadering door den voorzitter gesloten.

EPILOBIUM ANGUSTIFOLIUM (Wilgenroosje).

't Wilgenroosje heeft zich bij ons de laatste jaren verbazend uitgebreid. Dit was te verwachten, omdat alle verspreidingsvoorwaarden hier zoo gunstig zijn. 't Bezit zeer lange wortelstokken, die veel uitloopers vormen; 't brengt veel zaad voort, dat bovendien van 'n vlieg-inrichting voorzien is en lang in den grond zijn kiemkracht behoudt; 't wordt ook nog door mieren versleept.

't Stelt weinig eischen aan den bodem, al geeft 't bij ons aan 'n zandigen grond de voorkeur; 't kan droogte en vocht, zon en schaduw goed verdragen.

Men kan 't dan ook op zeer verschillende groeiplaatsen aantreffen; zoowel op hooge heide als in 't veen waar men dit begon te ontginnen; langs de spoorwegen op de hellingen en in de koolasch naast de lijnen; 'n gedeelte der spoorhelling O.N.I—O.N.III is er als mede bezaaid. Ook op de koolleibergen en in de verlaten koolstreekvelden der S.M.H. tiert 't welig. Zelfs op brikovens, muren en knotboomen kan 't nog gedijen.

Overal waar in den grond gewoeld wordt of houtgewas gekapt of afgebrand wordt tot zelfs in 't dennenbosch neemt 't de opengevallen plekken dadelijk in beslag. Men houdt 't voor 'n salpeterplant, die op zoo'n plek, waar nu vocht en warmte kunnen toetreden en uit humus stikstof kan gevormd worden, dus 'n goeden voedingsbodem vindt.

In akkers ziet men 't hier weinig, terwijl voor N.-Duitschland wordt opgegeven dat daar de graanvelden er rood van kunnen zien en 't 'n zeer lastig onkruid is.

Gelukkig doet deze mooie plant bij ons nog weinig of geen schade; integendeel ze houdt de grauwe kolenlei nog bij elkaar en vrolikt ze wat op.

Als men haar enkele teere Berkjes tot gezelschap wil geven zullen ze samen 'n nieuw landschap kunnen vormen in 't drukke industriegebied.

't Klein Hoefblad dreigt 'n felle mededingster voor haar te worden.

* * *

E. angustifolium is vrij veelvormig. Op de meeste standplaatsen krijgen stengels, bladnerven, kelken en zaaddoozen 'n purperen tint; alleen in veel schaduw blijft alles meer groen.

Op zonnige plaatsen vindt men vaak de var. *purpurea* Magnel. Deze heeft genoemde organen sterker rood; zelfs gaat bij de bovenste bladen de purperkleur der hoofdnerv nog op 'n groot gedeelte der bladschijf over; de bladen zijn ook sterker gegolfd en de bloemen dieper rood. Magnel (Bull. d. l. Soc. bot. d. l. Belgique 1923) heeft 't eerst op dezen vorm de aandacht gevestigd. Ze blijkt me na 5 jaar cultuur zaadvast te zijn.

De albino (var. *albiflora* Hsk) bezit geen spoor van anthocyaan, in geen enkel orgaan, ook niet in volle zon; de bloemen zijn helderwit; bladen en stengels frischgroen. In 't wild is ze uiterst zeldzaam, maar ze wordt wel als sierplant gekweekt, ze is bijna even krachtig als de type en zaadvast.

var. *pallida* Luerssen heeft vleeschkleurige bloemen. Men kan hiervan 'n paar exemplaren aantreffen te Rumpen in de oude slikbekkens der S.M.H. onder de type (de vroegere Heiwier). 't Moet nog onderzocht worden of ze bestendig is.

var. *parviflora* Hsk. moet bloemen hebben die maar half zoo groot zijn. Ze is maar 'n enkele maal in ons land aangetroffen. Dit berust volgens Beijerinck op dimorfie. 't Bloemleven is bij 't Wilgenroosje zeer belangrijk, 't is uitvoerig behandeld door Dr. Thijssen in Lev. Natuur, 1925.

Zou men ook nog eens willen letten op var. *pubescens* Hsk, met stengels en bladen van onder behaard en op var. *foliatum* Hsk, met tot in den top bebladerde bloeiwijzen? Van de laatste vond ik verleden jaar 1 ex. op 'n krijtrots te Epen en 1 langs den Rimburcherweg te Brunssum. Na overplanting werden beide echter dit jaar aan de gewone type gelijk.

Verleden week vond de Heer Max Jansen 2 mooie struiken ervan in 't bosch te Stein.

* * *

Evenals in de oorlogsjaren tracht men tegenwoordig weer 't zaadpluis van 't Wilgenroosje